

סיכום הדף היומי שקלא וטריא בבא קמא פט

א"ר יוסי בר' חנינא אין דברי תורה
מתקיימין אלא במי שמעמיד עצמו
ערום עליהן (שמעריים שיתקיים
תורתו) שנאמר (משלי ח) אני
חכמה שכנתי ערמה (סוטה כא:)

הוכחת רב אידי בר אבין לתקנת אושא ודחיתו של אביי - עדים זוממים

בכתובה

אמר רב אידי בר אבין אף אנן נמי תנינא - שכאן ישנה תקנה מיוחדת.

אשה שהתגרשה בפני עדים ובאו עדים אחרים והעידו שבעלה שילם את כתובתה, אם האחרונים הללו נמצאו זוממים, הם צריכים לשלם לאשה את השווי של הכתובה שרצו להפסידה. להלן יבואר מקרה שונה שהכל היה בעדות אחת והוזמו כיצד שמים את זאת.

מעידים אנו באיש פלוני שגירש את אשתו ונתן כתובתה, והרי היא תחתיו ומשמתו, ונמצאו זוממין,

אין אומרים ישלמו כל כתובתה, אלא טובת הנאת כתובתה היינו אומדין כמה אדם רוצה ליתן עכשיו לקנות בכתובה של זו על הספק (1) **שאם נתארמלה או נתגרשה,**

הוא זוכה בה, (2) **ואם מתה יירשנה בעלה** והוא מפסיד.

להלן דיוקו של רב אידי לתקנת אושא:

ואי סלקא דעתך ליתא לתקנת אושא, אמאי יירשנה בעלה? תזבין כתובתה לגמרי!

להלן דחייתו של אביי שיש הבדל מהותי בין נכסי מלוג לנכסי צאן וברזל, והיינו שנכסי מלוג עומדים בבעלות האשה, ואם נפחת השווי ברשות האשה נפחתה, לעומת זאת, בנכסי צאן וברזל האשה הכניסה את זאת לרשות בעלה ובמקביל הוא מתחייב בכתובתה אותו סכום, ואם הנכסים הופחתו, הוא יצטרך לשלם כמו שסיכמו בהתחלה, לכן נקרא ברוך שהוא קשה להפחת. ולכן אפשר לומר שלמרות שאישה לא יכולה למכור את כתובתה לגמרי, שהרי עומד ממש ברשות בעלה, מ"מ לגבי נכסי מלוג כן יכולה שהם עומדים ברשותה.

(דחיה) אמר אביי אם אמרו בנכסי מלוג, יאמרו בנכסי צאן ברזל !

דינים העולים מהסוגיא

הכותב נכסיו לבנו לאחר מותו - האב אוכל פירות והבן זוכה בו לאחר מותו.

1. מכר האב - הלוקח אוכל פירות עד שימות האב.

2. מכר הבן -

(1) אם מת האב לפני הבן: מכור [אוכל פירות רק כשימות].

(2) אם מת הבן לפני האב -

א. רבי יוחנן סבר שלא קנה (קנין פירות - קנין הגוף).

ב. ור"ל סבר שקנה (ולא קנין הגוף דמי) [רב יוסף רצה לחלק שכאן שונה מדין קנין פירות, שהאב רצה לזכות את הבן שיכול למכור מעכשיו ודחו את זאת וכן הלכה.

הכותב נכסיו לאביו לאחר מותו - הבן אוכל פירות והאב זוכה בו לאחר מותו.

1. מכר הבן - הלוקח אוכל פירות עד שימות האב.

2. מכר האב -

(1) מת הבן לפני האב: מכור.

(2) מת האב לפני הבן -

א. רבי יוחנן סבר שלא קנה (קנין פירות - קנין הגוף).

ב. ור"ל סבר שקנה (לאו קנין הגוף דמי).

וכן הלכה.

אשה שמכרה את נכסי מלוג שלה או נתנה לבנה -

א. רב ירמיה בר אבא - מכור - משווה לדיון זה האם קנין פירות - קנין הגוף ופסק שלאו קנין הגוף דמי.

ב. רב יהודה סובר כשמואל שאינו מכור. טעמו של רב יוסף משום שקנין פירות לאו

קנין הגוף ואין הוכחה מהכותב נכסיו לבנו, ודחו אותו וביארו שישנה תקנת

אושא (משום איבה) ואינו מכור.

^ט תוספות ד"ה פירא דפירא לא תקינו ליה רבנן. היינו במילי דאנו מעלמא כגון טובת הנאה דכתובה וכגון גונב ולד בהמת מלוג דמשלם כפל לאשה כדאמרין בריש האשה שנפלו לה נכסים (כתובות דף עט:): משום דלא תקינו ליה רבנן פירא דפירא אבל פירא דפירא דאתי מגופיה כגון ולד ולדות בהמת מלוג פשיטא דתקינו ליה רבנן כדתנן לעולם הוא אוכל פירי פירות ונראה דפירי דפירי לא תקינו ליה רבנן דהתם לא הוי כי האי דהכא דנהי דמשלם כפל לאשה נראה דבאותו כפל ילקח קרקע והוא אוכל פירות ונראה נמי דכ"ש גונב בהמת מלוג עצמה דמשלם כפל לאשה.

^י תוספות ד"ה טעמא מאי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה. ותימה דבריש אע"פ (כתובות ד' נד:): משמע דלאו היינו טעמא דר"מ גבי הא דתנן רבי מאיר אומר כל הפוחת לכתולה ממאתים ולאמנה ממנה הרי זה בעילתו בעילת זנות ודייק בגמרא כל הפוחת אפילו בתנאה אלמא קסבר תנא בטל [שמתנה על מה שכתוב בתורה] ואית לה וכו' דאמר לה לית לך אלא מנה

ניתן לקבל את סיכומי 'שקלא וטריא' השבועיים על הדף היומי במייל arielmarcus5518@gmail.com - נשמח לקבל הערות ותיקונים.

אשה שמכרה את כתובתה -

נתארמלה ונתגרשה - קנה הלוקח.

מתה האשה - לא זכה הלוקח. [רב דימי רצה לדמות לתקנת אושא ואביי דחה זאת].
המוכרת את כתובתה בטובת הנאה האם הבעל אוכל פירות

אמר אביי טובת הנאה הואיל ואתא לידן נימא בה מילתא.

טובת הנאה לאשה הויא ואין לבעל כלום ולא אומרים שהבעל יקח קרקע ויאכל הפירות.

דאי ס"ד לבעל הויא, לימרו לה עדים זוממים לעיל שאמרנו שצריכים לשלם טובת הנאה, מאי אפסדינך? אי הות מזבנת לה לטובת הנאה בעל הוה שקיל מינך .

(דחיה) אמר רב שלמן משום דאיכא רווח ביתא ר"ל אפילו אם הבעל מטל נוח לה לאשה למוכרה בחייה כדי שתהא פרנסתה מצויה בריוח. – ולכן אין הוכחה מזה.

אמר רבא הלכתא טובת הנאה לאשה ואין הבעל אוכל פירות - פירא תקינו ליה רבנן, פירא דפירא^ט, לא תקינו ליה רבנן.

האם יש הוכחה ממשנתנו לתקנת אושא

כי אתא רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע מבי רב אמרי: תנינא לתקנת אושא! העבד והאשה פגיעתן רעה, החובל בהן חייב והם שחבלו באחרים פטורין .

ואי ס"ד ליתא לתקנת אושא והיא יכולה למכור את הנכסי מלוג, תזבין נכסי מלוג ותתן ליה !

(דחיה) ולטעמך, נהי נמי דאיתיה לתקנת אושא ולא מצי מזבנה לגמרי, תזבין לנכסי מלוג בטובת הנאה ותתן ליה !
אלא דלית לה, ה"נ דלית לה.

[משמע מכאן שאם באמת יש לה נכסי מלוג צריכה למכור בטובת הנאה ולשלם. אולם הקשו על רש"י שבמשנה כתב שהיא חייבת לשלם אלא שאין לה לשלם משום שנכסי מלוג שייכים לבעל.]

מדוע לא מוכרת את כתובתה בטובת הנאה כדי לשלם את נדקה

הגמרא ממשיכה ומקשה מדוע היא פטורה, הרי יכולה למכור את כתובתה,

(קושיה) ותזבין כתובתה בטובת הנאה ותתן ליה !

(תירוץ) הא מני רבי מאיר היא דאמר אסור לו לאדם שישא את אשתו אפילו שעה אחת בלא כתובה.

(דחיה) וטעמא מאי? כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה! הכא לא מגרש לה, דאי מגרש לה אתו הנך דזבני גבו לה לכתובתה מיניה .

וחוזרת הקושיה, מדוע אינה מוכרת את כתובתה

(תירוץ) אלא טובת הנאה מילי נינהו, ומילי לא משתעבדי.

(דחיה) אלמה לא? מילי דמזדבני בדינרי נינהו !

(מסקנה) אלא משום דאמר שמואל המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול

ואפי' יורש מוחל – לפיכך לא מציעים לה למכור, שע"ז זה יפסיד מי שלקח את הכתובה הזו.

הגמרא מבררת שהיום אין פיתרון לזה – כדלהלן:

1. אמרי זבוני זבין ותתן ליה: ואי מחלה ליה לגבי בעל תמחלה.

(דחיה) אמרי כל לגבי בעל ודאי מחלה ליה, ואפסדיניה לההוא זבינא בידים לא אפסדיניה.

2. וכי תימא זבינא ניהליה לההוא דחבלה ביה ^{יזק} בטובת הנאה, דאי

מחלה לגבי בעל לא קא מפסיד: דהשתא נמי לא מידי קא יבהה ליה!

(דחיה) סוף סוף כל לגבי בעל ודאי מחלה, ואטרוחי בי דינא בכדי לא מטרחינו.

[עד כאן דף פט עמוד א']

לא סמכה דעתה והוי בעילתו בעילת זנות הא שמעינן ליה לר"מ בדברבנן תנאו קיים משמע דמשום שיש לה ולא סמכה דעתה כשאמר לה לית לך אלא מנה הוא דהויא בעילתו בעילת זנות הא אם הוה תנאו קיים ולא היה כלל לא היה בעילתו בעילת זנות וי"ל דכ"ש אי תנאו קיים ולית לה דהויא בעילתו בעילת זנות אלא התם דייק דקסבר תנאו בטל מדלא קתני בתולה שאין לה מאתים ואלמנה שאין לה מנה כו' ש"מ דה"ק כל הפוחת אפי' באותו ענין שיש לה אפי' הכי הויא בעילתו בעילת זנות וא"ת מנא ליה דמייירי בתנאה דלמא מודה ר"מ דתנאו קיים וה"ק כל הפוחת אפי' באותו ענין שיש לה כגון בסוף ביאה דאמר התם בסוף שמעתין דדברי הכל אינה מוחלת וי"ל דלשון כל הפוחת משמע שהוא פוחת לה ובסוף ביאה אין יכול לפחות אלא היא פוחתת לעצמה ולא שייך לשון פוחת אלא בתנאה אי נמי מדנקט כל דייק.

סיכום הדף היומי שקלא וטריא בבא קמא פט

א"ר יוסי בר' חנינא אין דברי תורה
מתקיימין אלא במי שמעמיד עצמו
ערום עליהן (שמעריים שיתקיים
תורתו) שנאמר (משלי ח) אני
חכמה שכנתי ערמה (סוטה כא):

ומ"ד לא לאיש ולא לאשה אית ליה תקנת אושא ולכן לא יוצא באיש שאין לו קנין ממש

בגופו, ולא באשה שחכמים החשיבו את קנין הבעל להיות כקנין בגופו .

2. **לא דכולי עלמא אית להו תקנת אושא-**

אלא כאן קודם תקנה וקנין פירות לאו כקנין הגוף **כאן לאחר תקנה.**

[עד כאן דף פט עמוד ב]

אשה שחבלה בבעלה לא הפסידה כתובתה

אלא הא דתניא וכן היא שחבלה בבעלה לא הפסידה כתובתה, (קושיה) אמאי תזבניה ניהליה לכתובתה לבעלה בטובת הנאה בהא חבלה, דאי מחלה לגבי בעל ליכא פסידא^א.

(תירוץ). הא ודאי ר"מ היא, דאמר אסור לאדם שישהא את אשתו אפילו שעה אחת בלא כתובה, כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה, הכא מגרש לה וגבי ליה בחבליה מינה – ר"ל שאם תמכור לו את כתובתה בטובת הנאה בעבור חבלתה, ואז יהיה קל לו להוציאה היות שלא יצטרך לשלם כתובתה.

(קושיה) אי הכי השתא נמי מגרש לה וגבי ליה בחבליה מינה ר"ל אם אנו חוששים לזה לפי ר"מ, אזי בלי למכור גם ישנו את החשש הזה שמוציאה, מכיוון שלא יצטרך לשלם את כל דמי כתובתה שינכה מדמי חבלה?
לכן חוזרת השאלה, מדוע היא לא מוכרת לו:

(תירוץ) המקרה שלא הפסידה כתובתה מדובר כגון דנפיש כתובתה דמשום ההוא פורתא של החבלה **לא מפסיד טובא** ולא יגרש אותה בשביל זה .

הערך של הכתובה מן התורה הוא מאה זוז (25 סלעים) ומאתים זוז לבתולה (50 סלעים). כעת הגמרא שואלת מדוע האשה לא הפסידה כתובתה, הרי אפשר לה למכור את תוספת כתובתה, היינו מה שעודף על מאה ומאתים, ובה יכול לשלם את נזקה ועדיין חלק מן הכתובה נשאר שלא תהא קלה בעיניו להוציאה.

(קושיה) ואי דנפישא כתובתה מכתובה דאורייתא, נוקמא אכתובה דאורייתא, ואידך תזבנה ניהליה בחבליה !

(תירוץ) כגון דלא נפישא כתובתה מכתובה דאורייתא, דהוי חבליה ארבעה זוזי דמשום ארבעה זוזי לא מפסיד עשרים וחמשה.

בברייתא הבאה מבואר שהאשה לא מפסדת כלום מכתובתה בעבור שום נזק שתזיק בעודה תחתיו, ולפי מה שתרצנו ישנם אופנים שהיא כן תפסיד חלק ממנה.

אלא הא דתניא^ב כשם שלא תמכור את כתובתה והיא תחתיו בעודה אצלו, כך לא

תפסיד כתובתה כלום בשביל שום חבלה ונזק שתזיק והיא תחתיו –

(קושיה) והא זימנין משכח לה דמפסדא -

כגון דנפישא כתובתה מכתובה דאורייתא.

(תירוץ) **אמר רבא סיפא אתאן לכתובת בנין דכרין –** ר"ל אדם שנשא שתי נשים, ואחת נתנה לו נדוניה ויקרה והבעל כתבה לה כתובה בערך מקביל, והשניה נתנה נדוניה פחותה מהראשונה וגם הכתובה הייתה פחותה. אם אחת מהן מתה בחיי בעלה, הדין הוא שהבעל יורשה ואין לה כתובה. למרות זאת, חכמים תיקנו שכשהבעל ימות, אפילו שאשתו השנייה עדיין חיה, הירושה שלו תתחלק כך: בניו של האשה שמתה הראשונה יקבלו מירושת אביהם את הערך שכל כתובת אמם והשנייה את כתובתה, ומה שנשאר מהירושה יתחלקו בשווה ביניהם. מתי שהאשה מכרה את כתובתה לאחרים מחמת דוחק, עם כל זאת, בניה לא מפסידים את החלק בחלוקה הנזכרת בירושת אביהם – כדלהלן :

והכי קתני כשם שהמוכרת כתובתה לאחרים לא הפסידה כתובת בנין דכרין, משום זוזי הוא דאנסוה, כך מוכרת כתובתה לבעלה לא הפסידה כתובת בנין דכרין: זוזי הוא דאנסוה.

ציאת עבדי מלוג בשן ועין

להלן הגמרא מביאה סתירה בין שני ברייתות ומיישבת בארבעה אופנים.

לימא תקנת אושא תנאי היא-

דתני חדא עבדי מלוג יוצאין בשן ועין לאשה אם היא הפילה את שינו או סימאה את עינו אבל לא לאיש .

ותניא אידך לא לאיש ולא לאשה.

1. סברוה דכולי עלמא קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי.

דמאן דאמר לאשה לית ליה תקנת אושא.

לר"י דהא לעיל אמר ובכל דוכת' תזבין לכתובתה בטובת הנאה ואפילו כשהיא תחת בעלה **ונראה לר"י כשם שלא תמכור בשביל שחבלה באחרים בעודה תחתיו** כדאמר לעיל דלגבי בעלה ודאי מחלה כך לא תפסיד והיא תחתיו כלומר לא תמכור כתובתה לבעלה בשביל שחבלה בו והא דנקט מכירה גבי אחרים והפסד גבי בעלה משום דלגבי אחרים אין יכולה להפסיד כשמוכרת להן בטובת הנאה של כתובה אבל לגבי בעל שמכרה לבעלה בטובת הנאה יגרשנה מיד וירויח הכל והיא תפסיד:

ניתן לקבל את סיכומי 'שקלא וטריא' השבועיים על הדף היומי במייל arielmarcus5518@gmail.com - נשמח לקבל הערות ותיקונים.

^א תוספות ד"ה : ואפי' מחלה לגבי בעל לא מפסד קמפסיד. וא"ת והא ודאי מיפסד קמפסיד דכי לא תמכור יגבה חבליה אמ תתאלמן או תתגרש וכשתמכור ותמחול לבעלה יפסיד הכל וי"ל כיון שעשכשו לא היתה תונתה לו כלום אפילו לא מחלה ממנה שמחלה אינו כל כך הפסד כיון שלא יהיה לו כלום עכשיו ולאחר זמן נמי שמא תמות וירשנה בעלה.
^ב תוספות ד"ה כשם שלא תמכור והיא תחתיו. פרש"י כשם שאין יכולה למכור כתובתה בעודה תחתיו כך לא תפסיד מכתובתה כלום בשביל שום חבלה ונזק שתזיק בעודה תחתיו ואין נראה